

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

“หลักประชาธิปไตย”
เรื่อง มุมมองหลักประชาธิปไตยในสังคมไทย

จัดทำโดย
นายแพทย์อนันต์ อริยะชัยพาณิชย์
รหัส

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 2
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตย

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้นำเอาปรัชญาการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นต้นมา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ ซึ่งในระยะเริ่มแรกนั้น การปลูกฝังการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย รัฐได้ให้ความสำคัญกับกลไกหรือรูปแบบกระบวนการของประชาธิปไตยมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ โดยเฉพาะการสร้างวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงถาวรอย่างยั่งยืน

“หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” นั้น เป็นหลักการปกครองที่มีเจตนารมณ์สำคัญ เพื่อการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมืองในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติและตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมบ้านเมืองมีความสุข มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็น โดยยึดหลักการสันติวิธีและสังคมประชาธิปไตย

แนวความคิดหรือทฤษฎีว่าด้วยหลักประชาธิปไตยของสังคมโลกใบนี้ มีความเป็นมาและพัฒนาการที่ยาวนาน ดังจะพิจารณาเห็นได้จากวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในประเทศทางฝั่งยุโรปนับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักคิดและนักปรัชญาทางการเมือง ทั้งจากยุคเก่าที่มีต้นกำเนิดมาจากรัฐกรีกโบราณและยุคใหม่ช่วงศตวรรษที่ ๑๗ - ๒๐ รวมทั้งอิทธิพลทางศาสนา การปฏิบัติทางวิทยาศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ได้ส่งผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศฝั่งยุโรปมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ¹ จนกลายเป็นกระแสโลก ซึ่งประเทศมหาอำนาจเรียกร้องให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย²

อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในบางประเทศอาจจะมีการชะงักงัน หรืออาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบเผด็จการในภายหลังได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่จะพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืนได้นั้นเป็นเรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้อย่างง่าย ซึ่งนักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องประชาธิปไตยในยุคใหม่ เช่น อาดัม เปรซอวสกี (Adam Przeworski) ได้กล่าวไว้ว่า “ระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่ว่ารัฐให้ประชาธิปไตยและประชาชนต้องการแล้ว ประชาธิปไตยก็เกิดขึ้นได้ แต่ระบอบประชาธิปไตยต้องมีพลเมืองที่มีความสามารถในการใช้สิทธิและ

ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะสัญญาของตนเองได้ได้ด้วย” มิฉะนั้นแล้วระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นอาจมิใช่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง³

สำหรับประเทศไทยนั้น หากพิจารณาพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยแล้วจะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมาจนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๘ ตลอดระยะเวลา ๗๘ ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้มีโอกาสเรียนรู้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยผ่านเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายครั้งด้วยกัน อาทิ การยึดอำนาจการปกครองโดยการปฏิวัติรัฐประหาร และการยกเลิกรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการชุมนุมทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ในบางครั้งก็ได้ก่อให้เกิดความรุนแรงและเกิดความสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าว ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าสังคมแบบวิถีประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามแบบนานอารยประเทศนั้น ยังมีได้ฝงหรือยังลึกในสังคมไทยเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุทำให้ในหลายครั้งบ้านเมืองต้องเกิดภาวะวิกฤติสังคม มีความแตกแยก และมีอาจที่จะนำหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาเป็น เครื่องมือสำหรับแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติหรือบ้านเมือง และยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหรือ หลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ว่า เป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน”

๑. ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี และหลักการของประชาธิปไตย

มีผู้ใช้ศัพท์ประชาธิปไตยกันอย่างกว้างขวางทั้งในฝ่ายที่เรียกตนเองว่าเป็น “กลุ่มโลกเสรี” และในฝ่ายที่เรียกกันว่าเป็นกลุ่ม “สังคมนิยม” หรือ “กลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์” อนึ่ง ยังมีการใช้ผสมกับศัพท์อื่น ๆ อีกด้วย เช่น ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (economic democracy) และประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (industrial democracy) “ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ” หมายถึง การกระจายรายได้ให้ทัดเทียมกันในหมู่ประชาชนเป็นจำนวนมาก (Levine, op.cit., p.๔๒.) ส่วน “ประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม” หมายถึง ประชาธิปไตยในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การมีสหภาพแรงงาน เป็นต้น

ศัพท์ “ประชาธิปไตย” ใช้ในสามความหมายใหญ่ๆ ซึ่งถ้ากำหนดเป็นวงกรอบหรือฐานะใหญ่ ๆ ๓ ฐานะ ได้แก่ใน ๑) เชิงความคิด ๒) รูปแบบการปกครอง และ ๓) วิถีชีวิต ดังนี้

ในวงกรอบหรือฐานะเป็นปรัชญา ทฤษฎีหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ในความหมายนี้มุ่งไปในเรื่องของความคิด เป็นสภาพทางมนोरกรรม (การกระทำทางใจซึ่งแตกต่างจากกายกรรมและวจีกรรม) ทั้งของชนระดับนำ (elites) และคนทั่วไป (ordinary citizens)

ในวงกรอบหรือฐานะเป็นรูปแบบการปกครอง เป็นการพิจารณาในเชิงโครงสร้างของรัฐบาลแบบประชาธิปไตย เช่น เป็น ๑) ระบบรัฐสภา ๒) ระบบประธานาธิบดี

ในวงกรอบหรือฐานะวิถีชีวิต (way of life) ได้แก่ ๑) วิถีทางแห่งการยอมรับ “เสียงข้างมาก” ๒) การมีใจกว้าง ๓) มีขันติธรรม ๔) การไม่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา และ ๕) การมีความเอาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง อันเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติในสังคม

๑.๑ ความหมายของประชาธิปไตย

๑.๑.๑ ความหมายตามภาษาต่างประเทศ

ศัพท์ “ประชาธิปไตย” ในภาษาไทยคงบัญญัติขึ้นประมาณไม่เกิน ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา โดยได้มีการเทียบกับภาษาอังกฤษ จึงออกมาในรูปของการผสม (ผสม) กันระหว่างสองศัพท์ ได้แก่ ประชาและ อธิปไตย ศัพท์ “เดมมอคระซี” (Democracy)

ในภาษาอังกฤษเริ่มใช้ครั้งแรกประมาณ ๔๐๐ ปีมาแล้ว คือ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ โดยการแปลเทียบเคียงกับภาษาฝรั่งเศส คือ เดโมคราตี (Democratie) โดยย้อนไปถึงศัพท์เดิมเริ่มแรกคือ ในภาษากรีก คือ “เดโมคราเตีย” (Demokratia) ซึ่งย้อนกลับไปถึงสมัยกรีกโบราณเมื่อ ๒๔๐๐ ปีมาแล้ว^๔ คือ เป็นการผสมระหว่างสองตัว ได้แก่ “เดมอส (Demos) กับ เครตอส (Kratos)”^๕ เดมอส หมายถึง “ประชาชน” เครตอส หมายถึง การปกครอง เมื่อนำ ๒ ศัพท์ผนวกเข้าด้วยกัน จึงสื่อความหมายว่าเป็นการปกครองของประชาชน

๑.๑.๒ ความหมายตามพจนานุกรมไทย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” หมายถึง “หมู่คนคือปวงชน” กับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง “ความเป็นใหญ่”

คำว่า “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน”

ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ในหนังสือพจนานุกรมของทางราชการว่า “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่”

๑.๑.๓ ความหมายของบุคคลสำคัญต่างๆ

อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ประธานาธิบดีคนที่ ๑๖ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวสุนทรพจน์ไว้ ณ เมืองเกตติสเบิร์ก ในมลรัฐเพนซิลวาเนีย ในวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๖๓ (พ.ศ. ๒๔๐๖) ตอนหนึ่งความว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่มีวันสูญสลายไปจากผืนพิภพนี้” (Government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the Earth.)^๕ วลีนี้ได้ถูกอ้างถึงหลายครั้งโดยนักวิชาการว่า “เป็นความหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” ที่กระชับและคมคาย

ฮาโรลด์ ลาสกี^๗ (Harold Laski) “เนื้อแท้ของประชาธิปไตยก็คือ ความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง รวมตลอดถึงความเสมอภาคระหว่างบุคคลในทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง”

ชาลส์ อีเมอร์สัน^๘ (Charles Merriam) “ประชาธิปไตยเป็นแนวความคิด และเป็นการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความผาสุกร่วมกันของประชาชน โดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนนั่นเองเป็นเครื่องนำทาง”

ธานินทร์ กรีวิเชียร ได้ให้ความหมายของ “ประชาธิปไตย”^๙ ว่า หมายถึง ระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้หมายถึง ปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตย มีรากฐานเคารพในด้านการเคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตาธรรม (Compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (faith in man) และเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (Human dignity)

สำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง การปกครองที่เป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคน ในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อมั่นว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน คือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมายและโอกาสที่จะได้รับบริการต่างๆ โดยเสมอภาคกัน มีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งจะกำหนดไว้แน่นอนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สุขุม นวลสกุลและวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์^{๑๐} ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

การปกครองที่เป็นประชาธิปไตย คือ รูปการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนไม่ว่าจะเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็น การปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญซึ่งอาจ

เป็นรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรหรือไม่ลายลักษณ์อักษรก็ได้ เพราะประชาธิปไตยถือ การปกครองโดยกฎหมาย (Rule by law) อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเพียงกติกาการปกครอง ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการที่ประเทศใดมีรัฐธรรมนูญ ญึงมิได้ หมายความว่ารูปการปกครองของประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตย เพราะบางประเทศเช่น สหภาพ โซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ามีการปกครองแบบเบ็ดเสร็จต่างก็ มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประเทศเสรีนิยมอื่นๆ เหมือนกัน การที่จะพิจารณาว่าประเทศใดเป็น ประชาธิปไตยหรือไม่จึงต้องดูว่ารัฐธรรมนูญของประเทศนั้นกำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ อธิปไตยหรือไม่

๑.๒ ทศนะเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกที่ดีหรือมีทัศนคติที่ดีเชิงปฏิฐานต่อคำ ว่า “ประชาธิปไตย” ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้นิยมใช้ศัพท์นั้นกันมากดังกล่าวข้างต้น อีกทั้งในช่วงหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ องค์การยูเนสโก ได้สำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งจากโลกตะวันตกและตะวันออกเป็น จำนวนกว่า ๑๐๐ คน ทุกคนล้วนมีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย สำหรับในอดีตนั้น **เพอริคลีส**¹¹ (Pericles) ผู้นำคนหนึ่งของนครรัฐเอเธนส์ยุคโบราณได้แสดงความชื่นชมต่อระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบ โดยตรง ส่วนนักปรัชญาเพลโตมีความเห็นต่อต้านประชาธิปไตย โดยถือว่าการให้อำนาจแก่ผู้ที่ ปราศจากความรู้ เพลโตต้องการสถาปนาสังคมอันเลอเลิศอย่างที่เรียกว่า “อูตมรัฐ” โดยให้ผู้ปกครอง สูงสุดเป็น “ราชาปราชญ์” และบรรดาผู้นำระดับรองๆ ลงไปเป็นผู้มีสติปัญญาและคุณธรรมสำหรับ **อาริสโตเติล**¹² มีแนวคิดคล้ายเพลโต¹³ (Plato) แต่ไม่ต่อต้านประชาธิปไตยมากนัก ดังจะเห็นได้ว่าการ แบ่งรูปแบบการปกครองนั้น อาริสโตเติลจัดประชาธิปไตยอยู่ในกลุ่มการปกครอง โดยคนหมู่มากที่ มีความโน้มเอียงไปในทางที่ไม่ดีการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่ดี และอาริสโตเติล จะเป็นไปได้คือ “มัชฌิมธิปไตย” หรือ “มัชฌิมวิถีธิปไตย” (Polity) ซึ่งพอที่จะเทียบเคียงกับ ประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันซึ่งมหาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง เช่น ใน ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น

ต่อจากช่วงเวลาของอาริสโตเติลแล้ว ศัพท์ประชาธิปไตยถูกใช้ในความหมายที่ไม่แสดงความ นิยมชมชื่น จวบจนกระทั่งศตวรรษที่ ๑๗ ประชาธิปไตยเริ่มได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าโดยกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกตนเองว่า “ผู้ขยับให้สูงขึ้น” หรือ “ผู้ยกระดับ” (the levellers) ในประเทศอังกฤษ

ต่อมาในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๘ คือประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้ว ผู้คนจำนวนมากโดยเฉพาะผู้มี การศึกษาไม่พอใจกับการใช้ศัพท์ประชาธิปไตยและแม้กระทั่ง “บรรดาบิดาผู้สถาปนา” หรือ “ผู้ประดิษฐ์” (Founding Fathers) คือผู้ก่อตั้งของประเทศและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ยอม ใช้ศัพท์ “ประชาธิปไตย” แต่ใช้คำว่า “ลัทธิสาธารณรัฐนิยม” หรือ “คตินิยมแบบสาธารณรัฐ” (Republicanism) แทน ทำให้ศัพท์สาธารณรัฐนิยมนี้มีความหมายแทนประชาธิปไตย ในยุคนั้น คือ เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปีมาแล้ว ในศตวรรษที่ ๑๙ มีการมองประชาธิปไตยในแง่ที่ดูอย่างแพร่หลายมากขึ้น ดังปรากฏในข้อเขียนของผู้มีชื่อเสียงขุนนางฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า **แอลเกซิด เดอ ทอค เกอวิวัลย์**¹⁴ เกี่ยวกับ “ประชาธิปไตยในอเมริกา” จวบจนกระทั่งถึงยุคร่วมสมัยในศตวรรษที่ ๒๐ โดยเฉพาะเมื่อ ๗๐ ปีมาแล้วคือภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑(๑๙๑๔ - ๑๙๑๘) มีการมองประชาธิปไตยไปในทางที่ดี

ขึ้นอย่างชัดเจน และถือว่าศตวรรษที่ ๒๐ น่าจะเป็นศตวรรษแห่งสามัญชนและศตวรรษแห่งการที่ นานาชาติตัดสินใจด้วยตนเอง (Self – determination) โดยปราศจากการบีบบังคับหรือขู่ข่มใดๆ ดังนั้นศัพท์ “ประชาธิปไตย” ได้กลายเป็น “ศัพท์เกียรติยศ” (Honorific) ที่หลายสำนักและหลายฝ่าย ต้องการยึดเป็นของตนดังได้กล่าวมาแล้ว

ตัวอย่างพอเห็นได้จากการที่

๑) **อดอล์ฟ ฮิตเลอร์**¹⁵ (Adolf Hitler) เรียกกระบวนเผด็จการนาซีของเขาว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” (“Real” Democracy)

๒) **เบนิโต มุสโสลินี**¹⁶ (Benito Mussolini) เรียกกระบวนฟาสซิสต์ของเขาว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” (Authoritarian Democracy) การจัดระบบและโน้มอำนาจอยู่ที่ ศูนย์กลาง

๓) สหภาพโซเวียต เรียกกระบวนปกครองของตนว่าเป็น “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” โดย เรียกการปกครองในโลกตะวันตกว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบกรูมพี” (Bourgeois) หรือ “แบบ นายทุน” หรือเป็น “ประชาธิปไตยแบบ Sham Democracy

๔) ส่วนประเทศซึ่งนิยมคอมมิวนิสต์อื่นๆ รวมทั้งยุโรปตะวันออกและประเทศจีน เรียกกระบวน ของตนว่าเป็น “ประชาธิปไตยของประชาชน” หรือ “มหาชนาธิปไตย”

๑.๒.๑ ประชาธิปไตย มีความหมายหลายสถานะ

ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักทฤษฎี กาลเวลา สถานที่ ผู้ที่นำไปใช้ และการตีความให้สอดคล้อง กลมกลืนกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของพวกเขา ความหมายดังกล่าวประกอบไปด้วย

๑. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่ง

ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ซึ่ง เป็นการปกครองตนเอง โดยประชาชนมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองรัฐทั้งแบบโดยตรง และ โดยอ้อม ด้วยการมอบให้ผู้แทนไปใช้อำนาจดังกล่าวแทน โดยวิธีการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้งโดย เสี่ยงข้างมาก ซึ่งรูปแบบการปกครองแบบนี้ไม่มีในการปกครองแบบอื่น เช่น ราชาธิปไตย ทูชนาธิปไตย อภิชนาธิปไตย คณาธิปไตย และเผด็จการทั้งอำนาจนิยมและเบ็ดเสร็จนิยม

๒. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นทฤษฎีทางการเมืองอีกแบบหนึ่ง

ประชาธิปไตย ในแง่ของทฤษฎี ซึ่งมีหลักการประกอบไปด้วย การปกครองที่ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายอันเดียวกัน ควบคุมรัฐบาลโดยประชาชน หลักแห่ง เสี่ยงข้างมาก

๓. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่ง

ประชาธิปไตย ในแง่อุดมการณ์ เป็นการปกครองโดยรัฐบาล เป็นของประชาชน โดย ประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยทางการบริหารให้ทำงานเพื่อประชาชน ประชาชนเจ้าของอำนาจ อธิปไตยทั้ง ๓ ทาง คือ อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ อำนาจทั้ง ๓ ที่ประชาชนมอบให้ จะทำ หน้าที่ถ่วงซึ่งกันและกัน ทำให้ประชาชนเจ้าของอำนาจได้รับประโยชน์เต็มที่ บรรลุความสงบสุข ร่วมกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

๔. ประชาธิปไตยในทัศนะของเผด็จการอำนาจนิยม

เป็นที่ทราบกันดีว่า แม้ระบบเผด็จการก็เรียกตัวเองว่า ประชาธิปไตย เช่น มุสโสลินี เรียก ระบบฟาสซิสต์ของเขาว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” และฮิตเลอร์เรียกระบบนาซีว่าเป็น “ประชาธิปไตยแท้จริง” หมายถึงพรรคฟาสซิสต์และพรรคนาซี ทำหน้าที่เพียงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจ ทำหน้าที่ในการบริหารแทนประชาชนเท่านั้น ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคในส่วนของชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การนับถือศาสนา สันทนาการอื่นๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน

๕. ประชาธิปไตยในทัศนะของคอมมิวนิสต์

แม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ ก็ถือว่าการปกครองของตนเป็นประชาธิปไตย เช่น รัสเซีย เรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆ ทั้งในยุโรปและเอเชีย เช่น ประเทศจีน เรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยของประชาชน” หรือ “มหาประชาธิปไตย” ทั้งนี้เพราะประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียม เสมอภาคกันทางเศรษฐกิจ ไม่มีคนจน คนรวย มีฐานะชนชั้นทางสังคมเสมอกัน คือ ชนชั้นเดียวกัน ได้แก่ ชนชั้นกรรมาชีพ ส่วนรัฐบาลซึ่งมาจากพรรคการเมืองเดียว ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนทั้งหมด คือ พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะทำหน้าที่แทนในเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อระบบคอมมิวนิสต์พัฒนาถึงระดับสูงสุด บรรลุเป้าหมายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แล้ว ประชาชนมั่งคั่ง สมบูรณ์พูนสุขเท่าเทียมกันแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลก็จะสลายตัวไป ไม่มีรัฐบาล ไม่มีกฎหมาย ทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่อย่าง สุขสบาย มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ปราศจากการควบคุมใดๆ จากรัฐบาลและกฎหมาย

๑.๓ หลักการของประชาธิปไตย

๑.๓.๑ หลักของนักปรัชญา

เฮนรี เมโย (Henry Mayo) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยไว้ ๔ ประการ คือ

๑. การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน
๒. ความเสมอภาคทางการเมือง
๓. เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน
๔. หลักแห่งเสียงข้างมาก

ซิกมันด์ นอยมันน์ (Sigmund Neumann) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยไว้

๑๐ ประการ คือ

๑. อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน เป็นของปวงชน
๒. ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
๓. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
๔. ระบอบความเสมอภาค
๕. สนับสนุนพรรคการเมืองมีมากกว่า ๑ พรรค
๖. เน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
๗. ไม่กีดกันกลุ่มต่างๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง
๘. สำนึกในความเป็นพลเมืองดี

๙. ส่งเสริมครรลองทัศนคติแบบประชาธิปไตย

๑๐. เน้นความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์

ออสติน แรนนี (Austin Ranny) ได้สรุปหลักประชาธิปไตยไว้ ๔ ประการ คือ

๑. อำนาจอธิปไตยของพลเมืองเด่น

๒. เน้นความเสมอภาคโดยสุจริต

๓. ฟังความคิดเห็น

๔. เน้นเสียงหมู่่มาก

๑.๓.๒ หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เจริญอยู่ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา มีหลักการสำคัญ ดังนี้

๑. การยึดถือเหตุผล

ประชาธิปไตย ถือหลักการที่ว่า ประชาชนทุกคนในรัฐเป็นเจ้าของรัฐเท่าเทียมกัน ย่อมมีสิทธิที่แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หรือการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมได้เท่ากัน ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ความคิดเห็นของพวกเขาก็เป็นสิ่งที่ควรรับฟัง การกระทำดังกล่าวไม่ถือเป็นการขัดแย้งหรือขัดขวาง แต่ถือว่าเป็นการแสวงหาเหตุผลข้อเท็จจริง สรุปเป็นหลักการที่นำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี

๒. การเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล

ปัจเจกบุคคลเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ปัจเจกบุคคลเป็นผู้สร้างสังคม สร้างสถาบันทางสังคม รวมกันเข้าเป็นรัฐ เป็นประเทศ ปัจเจกบุคคลจึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคทั้งทางสังคม การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี เพราะถ้ารัฐใดประชาชนแต่ละคนเป็นคนมีคุณภาพ ก็จะทำให้รัฐหรือประเทศนั้นเจริญก้าวหน้าได้

๓. การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน

รัฐบาลเป็นเครื่องมือของประชาชนในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการอยู่ร่วมกันของประชาชน คอยอำนวยความสะดวก ประสานผลประโยชน์ แก้ไขข้ออุปสรรคต่างๆ ให้กับสังคม เป็นผู้รับใช้ประชาชน รัฐเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดำเนินต่อไปเพื่อประชาชน ไม่ใช่ประชาชนเป็นอยู่เพื่อรัฐ เพราะรัฐเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้สร้างรัฐ รัฐจึงเป็นผลผลิตของประชาชน หน้าที่ของรัฐเพียงรักษากฎหมาย ให้ความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันรักษาอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอก

๔. การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่

ประชาธิปไตย สนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สามารถเลือกดำรงชีวิตตามความสมัครใจ รัฐจะบีบบังคับให้ประชาชนกระทำหรือห้ามไม่ให้กระทำนอกเหนือหลักแห่งนิติธรรม ไม่ได้

๕. การยึดถือกฎเหนือกฎ

หลัก การที่ว่านี้ ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ ใช้อำนาจเหล่านี้เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิผลประโยชน์ของประชาชน หากผู้รับมอบอำนาจไปทำหน้าที่แทนทั้งฝ่ายรัฐบาล สถานิติบังคับบัญชา หรือตุลาการ ปฏิบัติผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของประชาชน ประชาชนก็มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงใหม่ได้ โดยการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านการเลือกตั้งซึ่งเป็นการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ สถานิติบัญญัติให้ หรือยกเลิกเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้

๖. เน้นความสำคัญของวิธีการ

ประชาธิปไตย ให้ความสำคัญของวิธีการในการได้มาซึ่งอำนาจ การแสวงหาอำนาจ การใช้ อำนาจ การเปลี่ยนแปลงอำนาจ โดยวิธีการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก เป็นวิธีการบรรลุเป้าหมายโดยสันติวิธี เป็นความต้องการของเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชน ซึ่งวิธีนี้ไม่มีการในการปกครองแบบอื่น

๗. การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษยสัมพันธ์

ประชาธิปไตย มีหลักการว่า ทุกคนในรัฐเป็นเจ้าของรัฐร่วมกัน ไม่มีใครมีสิทธิผูกขาดในความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนเดียว ดังนั้นทุกคนต้องยอมรับในสัญญาประชาคมที่ใช้เพื่ออยู่ร่วมกัน คือ หลักนิติรัฐ กฎเกณฑ์ที่ตกลงในการอยู่ร่วมกันนี้ เป็นหลักของมนุษยสัมพันธ์ของประชาชนทุกคน ถือเป็นหลักปฏิบัติในวิถีชีวิต ในความมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นการยอมรับของทุกคน เพื่อความผาสุกในการอยู่ร่วมกัน

๘. การถือความเท่าเทียมกันขั้นมูลฐานของมนุษย์

ประชาธิปไตย ถือว่า ทุกคนภายในรัฐมีสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และความเป็นเจ้าของรัฐเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพในการปกป้องชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคในการใช้อำนาจอธิปไตยเท่าเทียมกัน คือ ๑ คน เท่ากับ ๑ เสียง ไม่มีใครจะมีสิทธิเหนือกว่าใคร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน มีการศึกษาสูง ต่ำ หรือสถานภาพทางสังคมเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ สองรูปแบบแห่งการปกครองประชาธิปไตย

โดยทั่วไปแล้วประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือประชาธิปไตยแบบโดยตรงและประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม

ประชาธิปไตยแบบโดยตรง

ประชาธิปไตยแบบโดยตรง ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ให้ราษฎรมีส่วนร่วม ในการกระทำ ดังนี้ ๑) ออกกฎหมาย ๒) บังคับกฎหมาย คือให้มีการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย

ประชาธิปไตยแบบโดยตรงมียุคนครเอเธนส์ เมื่อประมาณ ๒๔ ศตวรรษมาแล้ว ซึ่งการใช้ อำนาจตุลาการแบบโดยตรงของนครเอเธนส์ เคยมีปรากฏดังตัวอย่างการพิพากษาคดี **โซเครตีส**ในที่ชุมนุม

ประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์มีสภาพการณ์ที่แตกต่างกับยุคปัจจุบัน คือ

๑. ผู้มีสิทธิไม่ถึง ๑๐% ของประชากรทั้งหมด กล่าวคือ เอเธนส์มีพลเมืองประมาณ ๓ - ๔ แสนคน แต่ผู้มีสิทธิเพียง ๒ - ๔ หมื่นคนเท่านั้น (ผู้ถูกกีดกัน ได้แก่ สตรี ทาส และเยาวยชน)

๒. สภาพเศรษฐกิจและการเมืองยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก
 ๓. พลเมืองมีความสนใจการบ้านการเมืองเป็นกิจวัตรและเอาใจใส่ในกิจการอันเป็นส่วนรวม
 ๔. ผู้มีสิทธิมักเข้าร่วมในการประชุมนครรัฐไม่มากนักจึงไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่ประชุม
 แต่ในปัจจุบันพลเมืองของประเทศต่างๆ มีมากกว่าในสมัยนั้นอย่างมหาศาล เกินกว่าที่จะจัดประชุม ณ สถานที่เดียวกันได้ จึงเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการประชาธิปไตยแบบโดยตรง

ประชาธิปไตยแบบโดยตรงในปัจจุบัน มีตัวอย่างเช่น

๑. สหรัฐอเมริกา มีในเมืองหรือชุมชนเล็กๆ บางแห่ง เรียกว่า “Town Meeting”
๒. สวิตเซอร์แลนด์ มีในบางแคว้น เรียกว่า “กังต็อง” (Canton)
๓. อิสราเอล มีในชุมชนคิบบุทซ์ (Kibbutz)

ปัญหาของประชาธิปไตยแบบโดยตรงมี ๔ ประการ คือ

- ๑) มีจำนวนประชากรไม่มากนัก
- ๒) ฐานะความเป็นอยู่ไม่เหลื่อมล้ำกันมากนัก
- ๓) สังคมมีลักษณะสมานรูป
- ๔) ผู้ใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติตนภายในขอบเขตของกฎหมาย

ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมหรือแบบมีตัวแทน

ประชาธิปไตย แบบนครรัฐเอเธนส์อยู่ได้ระยะเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมือง หลังจากหมดยุครุ่งเรืองของเอเธนส์และยุคที่อารยธรรมกรีกกำลังเฟื่อง ก็เข้ายุคจักรวรรดิโรมันที่รูปแบบการปกครองเน้นหนักไปในทางการใช้อำนาจ

ในยุคกลางของยุโรปเป็นช่วงเวลาแห่งระบบศักดินา แนวคิดประชาธิปไตยก็ไม่เคยดับสิ้นไป ซึ่งในประวัติศาสตร์อังกฤษก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับแม็กนา คาร์ตา โดยพระเจ้าจอห์นถูกขุนนางอังกฤษบังคับให้ทรงลงพระนาม ทั้งนี้เพราะขุนนางเหล่านั้นไม่พอใจที่พระเจ้าจอห์นเก็บภาษีสูงเพื่อนำไปใช้ในการสงคราม และไม่พอใจที่พวกขุนนางไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการบริหารบ้านเมือง

๑.๓.๔ ลักษณะ ๘ ประการของประชาธิปไตยแบบตัวแทนในทางปฏิบัติ ได้แก่

- ๑) มีพรรคการเมืองเข้าบริหาร
- ๒) มีการเลือกตั้งตามระยะเวลา
- ๓) ปวงประชามีสิทธิหย่อนบัตรลง
- ๔) แสดงความจำนงได้ ๑ บัตร
- ๕) รัฐบาลโดยเสียงสนับสนุนจากผู้แทน
- ๖) ไม่แค่นแม่แพะแนนเสียง
- ๗) ไม่ป้ายเปียงจำกัดสิทธิทางการเมือง
- ๘) ส่งเสริมเรื่องการแข่งขัน

ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนในสภาพกลุ่มหลากหลาย

- สังคมที่มีกลุ่มหลากหลายหรือมีความเป็น พหุสังคม หมายถึง มีกลุ่มหลากหลายประเภท และกลุ่มหลายชนิด

- ลักษณะของกลุ่มหลากหลายที่ช่วยผดุงประชาธิปไตย ได้แก่

- ๑) มีการรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มโดยสมัครใจ
 - ๒) กลุ่มมีอายุยืนยาวพอสมควร
 - ๓) เป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการลักษณะพอสมควร
 - ๔) กลุ่มจะต้องมีการประชุมและมีการดำเนินงานบ่อยครั้งพอสมควร
- กลไกที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในกลุ่มหลากหลาย มีดังนี้คือ

- ๑) ทำให้อำนาจแยกกระจาย
- ๒) เป็นบทเรียนหรือเป็นแบบฝึกหัดประชาธิปไตย
- ๓) การเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม (พหุสมาชิกภาพ) ทำให้รู้จักประนีประนอม

ลอร์ด แอคตัน นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้กล่าววาทะที่สนับสนุนสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย โดยกล่าวถึงลักษณะแห่งอำนาจไว้ดังนี้คือ Power Corrupts, Absolute Power Corrupts Absolutely ซึ่งแปลว่า “ที่ใดมีอำนาจที่นั่นมีการฉ้อฉล ที่ใดมีอำนาจเหลือล้น การฉ้อฉลชั่วเสียย่อมมีมากที่สุดประมาณ” โดยมีความหมายว่า อำนาจมีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดความอธรรมขึ้นมาได้

๑.๓.๕ ประชาธิปไตยในมิติอื่นๆ

๑. ประชาธิปไตยทางสังคม (Social Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยทอคเกอวิลล์¹⁷
๒. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Economic Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยผู้นิยมมาร์กซิสต์ หมายถึงการกระจายรายได้ให้ทัดเทียมกันในหมู่ประชาชนจำนวนมาก
๓. ประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (Industrial Democracy) หมายถึงประชาธิปไตยในระดับโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การมีสหภาพแรงงาน สหพันธ์กรรมกร เป็นต้น
๔. ประชาธิปไตยแบบถูกนำ (Guided Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยอดีต **ประธานาธิบดีชูการ์โน**¹⁸ ผู้กอบกู้เอกราชและบิดาผู้สถาปนาอินโดนีเซียยุคใหม่
๕. ประชาธิปไตยแบบเบสิก (Basic Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยอดีต **ประธานาธิบดีอายุบข่าน** (Ayub Khan) แห่งปากีสถาน
๖. หน้าฉากประชาธิปไตย (Façade Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบจอมปลอม
๗. ประชาธิปไตยครึ่งใบ (Quasi Democracy) หรือไม่เต็มใบ

๑.๓.๖ ความเสมอภาคทางการเมือง

ใน ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งควรให้แก่พลเมืองที่บรรลุนิติภาวะทุกคนไม่ว่า ชายหรือหญิงและโดยไม่คำนึงถึงความยากตมิจน แต่ในอดีตหาได้เป็นเช่นนั้น¹⁹ เนื่องจากการยึดหลักต่างๆ เช่น

๑. การมีทรัพย์สิน เกิดขึ้นจากความเชื่อหรือแนวความคิดที่ว่า ผู้มีทรัพย์สินย่อมมีความรับผิดชอบ กล่าวคือยอมไม่ออกเสียงเลือกบุคคลโดยไม่คิดให้รอบคอบ

๒. การรู้หนังสือ โดยเชื่อว่าผู้มีความรู้ยอมทำให้การออกเสียงเป็นไปโดยถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ในอดีตสตรีจะไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ประเทศต่างๆ เพิ่งเริ่มให้สิทธิแก่สตรีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ มานี้เท่านั้น เช่น สหรัฐอเมริกา ให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ. ๑๙๒๐ (หลังสงครามโลก

ครั้งที่ ๑ เพียง ๒ ปี) ฝรั่งเศสให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ. ๑๙๔๕ (หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒) สวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งถือกันว่าเป็นประเทศที่เป็นแบบอย่างประชาธิปไตยก็เพิ่งให้สิทธิสตรีในปี ค .ศ. ๑๙๗๑ หรือเมื่อ ประมาณ ๓๐ ปีมานี้เอง

ประเทศที่เคยมีหรือมีประมุขของรัฐบาลเป็นสตรี ได้แก่ ประเทศ ปากีสถาน อินเดีย ศรีลังกา อังกฤษ นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ฯลฯ

๒. ความสำคัญของการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม (เช่น ระบอบราชาธิปไตยระบอบเผด็จการทหาร) ซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนเดี๋ยวจึงโดยคนกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไปหรือเรียกว่าพวกอภิสิทธิ์ชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมือง ผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติ ร่วมกัน เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่จะสร้างควมมีประสิทธิภพในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศและความเป็นธรรมได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยม

ในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยม อาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลาน หรือพรรคพวกเขา ที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสาย หรือการแต่งตั้ง จะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพ และเพราะว่าการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มีตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน

ระบอบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่มีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อสิทธิขายเสียง การโกง การใช้อำนาจและระบอบอุปถัมภ์

ระบอบประชาธิปไตย หรือการปกครองตนเองของประชาชน อาจแบ่งเป็น

๑. ประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนมาประชุมกัน อภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมาย ในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

๒. ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีประชาชนมาก มีความซับซ้อน ต้องแบ่งงานกันทำจึงมักใช้วิธีเลือกผู้แทนขึ้นไปเป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายออกกฎหมาย

๓. ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม เป็นการผสมผสานทั้ง ๒ แบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อมวลชนและองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่างโดยประชาชนให้ใช้สิทธิแค่เลือกตั้งผู้แทนนานๆ ครั้งเท่านั้น

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ ประเทศไทยใช้ประชาธิปไตยแบบที่ ๒ เป็นบางช่วง (บางช่วงเป็นเผด็จการทหาร) ประเทศไทยควรใช้แบบที่ ๑ และ ๓ เพิ่มขึ้นเพราะระบอบประชาธิปไตย โดยระบบผู้แทนมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในสภาพที่นักการเมืองกลุ่มน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีอำนาจและความรู้สูงกว่าประชาชนส่วนใหญ่มาก ทำให้คนกลุ่มนี้มักได้เป็นผู้แทน และมักจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ รวมทั้งการคอร์รัปชัน, การหาผลประโยชน์ทับซ้อน โดยอ้างว่าเพราะประชาชนเลือกพวกเขาเข้าไปแล้ว เขาจะทำอะไรก็ถือว่าเป็นประชาธิปไตยทั้งนั้น

ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน หมายถึงว่า ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปเป็นผู้บริหารจัดการแทนตัวพวกเขา เพื่อให้บริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เลือกไปเป็นเจ้านายและประชาชนยังมีสิทธิคัดค้านถอดถอนผู้แทนที่ขึ้นไปเป็นรัฐบาลแล้วไม่ได้ทำหน้าที่อย่างซื่อตรงและเพื่อส่วนรวมด้วย แต่ในประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ที่ประชาชนได้รับการศึกษาและข่าวสารน้อยและหรือได้รับแบบคุณภาพต่ำ ทำให้เป็นประชาธิปไตยแค่รูปแบบ หรือเป็นประชาธิปไตยเพียงบางส่วน ยังไม่ใช้การปกครองตนเองของประชาชน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่หมายถึงแค่ประชาธิปไตยทางการเมือง (ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เลือกตั้ง คัดค้าน ถอดถอน ผู้แทนได้) เท่านั้น หากต้องเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (มีการกระจายทรัพย์สิน และรายได้ที่เป็นธรรม มีการแข่งขันที่เป็นธรรม) และประชาธิปไตยทางสังคม (ประชาชนมีการศึกษา รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีสิทธิเสรีภาพ และโอกาสการเข้าถึง ศาสนาความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม อย่างเสมอภาคกัน) ด้วย ประชาธิปไตย ๒ อย่าง หลังนี้ ประเทศไทยยังมีน้อย รวมทั้ง ไม่มีการให้การศึกษา ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารประชาชนในเรื่องนี้มากพอ เป็นเหตุให้ประชาธิปไตย การเมือง พัฒนาไปได้ช้ามาก

ประกอบกับสถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน เกิดการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางใหญ่โต ประชาชนทั่วไปมีการเรียกร้องประชาธิปไตยกันอย่างยืดยื้อ ยาวนาน ชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ประชาชนหลายฝ่าย มักจะกล่าวอ้างเสมอว่า ตนเองยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย และยึดมั่นในความถูกต้อง หรือยึดมั่นในหลักนิติรัฐ และมักจะอ้างว่าทำเพื่อระบอบประชาธิปไตย แต่ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่า “ประชาธิปไตยมีอาจเกิดขึ้นด้วยวิธีการที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยได้”

การที่จะตรวจสอบดูว่า กลุ่มคนที่กล่าวอ้างนั้นเชื่อถือได้หรือไม่นั้น ต้องดูจากการกระทำ และความคิดเห็นต่างๆ ว่ายึดมั่นในหลักการหรือไม่ หากเป็นนักวิชาการก็ต้องสำรวจตัวเองว่าได้แสดงความคิดเห็นไปโดยยึดหลักการ หรือใช้อารมณ์หรือผลประโยชน์แห่งตนเป็นที่ตั้ง จนกระทั่งไปบิดเบือนหลักการ จนอาจทำให้ประชาชนสับสนหรือเข้าใจผิดได้ หากเป็นผู้มีอำนาจในบ้านเมือง ก็ต้องดูว่าได้ใช้อำนาจที่มีอยู่ตามหลักประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐหรือไม่ อย่างไร

บางกรณีรูปแบบอาจจะจะเป็นประชาธิปไตย แต่เนื้อหาไม่ใช่ประชาธิปไตย บางกรณีรูปแบบไม่ใช่ประชาธิปไตย แต่อาจมีเนื้อหาที่มีลักษณะประชาธิปไตยอยู่พอสมควรก็ได้ แต่หากต้องการให้การเมืองมีความก้าวหน้า มีความมั่นคงมีเสถียรภาพเกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองและประชาชน ต้องมีความเป็นประชาธิปไตยทั้งรูปแบบและเนื้อหา และยึดหลักนิติรัฐ เพราะหลักประชาธิปไตย และหลักนิติรัฐ ล้วนเป็นหลักพื้นฐานที่สุดของรัฐที่มีระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การจะตรวจสอบดูว่าประเทศไหนยึดถือหลักประชาธิปไตยในการบริหารบ้านเมืองหรือไม่ สามารถตรวจสอบรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

หลักการแรก คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักนี้ทำให้อำนาจทั้งหลายเชื่อมโยงกับประชาชน ผ่านกลไกการเลือกตั้ง ผ่านกลไกสิทธิและหน้าที่ต่างๆ การที่อำนาจรัฐมาจากประชาชน ย่อมทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยมีความชอบธรรมสูง รัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมืองหรือปกครอง เพื่อตอบสนองต่อเจตจำนงของประชาชน

มีประเด็นต่อเนื่องว่า อะไรคือ เจตจำนงของประชาชน

หากกล่าวอ้านักปรัชญาทางการเมืองอย่าง **ฌอง ฌาคส์ รูสโซ**¹⁹ [Jean Jacques Rousseau] ได้กล่าวว่า เจตจำนงของประชาชนก็คือ “เจตจำนงทั่วไป เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม” ขณะที่บางแนวคิดที่มองว่าเจตจำนงของประชาชน ก็คือ ผลของการประนีประนอมกัน ระหว่างผลประโยชน์ที่แตกต่างของปัจเจกบุคคลแต่ละคน แนวคิดนี้จึงยึดหลักเสียงข้างมากเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ต้องมีหลักประกันสิทธิของฝ่ายเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่า ฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไปตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแสความนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบกัน และสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป

หลักการที่สอง หลักการที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลายและรับรองสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ประชาธิปไตยจึงถือว่าการถกเถียงกันด้วยเหตุและผลเป็นกระบวนการปกติที่นำมาสู่ข้อสรุปให้สังคม ความจริงแล้ว เสรีภาพสามารถมีได้ในทุกระบบการปกครอง ไม่ว่าจะเป็บบประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ ประชาธิปไตยครึ่งใบ เผด็จการหรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพียงแต่ว่ามีเสรีภาพในระดับที่แตกต่างกันไป

อย่างประเทศไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน เสรีภาพถูกจำกัดโดยประกาศ พระราชกำหนด บริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.๒๕๕๗ แม้จะมีการผ่อนปรนลงบ้างก็ตาม แต่เสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองยังถูกจำกัดสิทธิบางประการโดยฝ่ายรัฐบาล

หลักการที่สาม คือ หลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก โดยพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนประชาชน พรรคการเมือง เข้าสู่อำนาจโดยผ่านการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยแบบผู้แทน ความสำคัญจะอยู่ที่รัฐสภา เพราะเป็นองค์กรทางการเมือง ที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน

หากรัฐสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนจะเกิดหลักสำคัญอีกสองประการ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกัน คือ “หลักความสัมพันธ์ในทางความชอบธรรมที่ไม่ขาดสาย” และ “หลักเงื่อนไขของรัฐสภา”

หลักความชอบธรรมโดยไม่ขาดสาย จะสะท้อนความสัมพันธ์ของความชอบธรรมที่ต้องมีความต่อเนื่องไม่ขาดสาย โดยเริ่มจากประชาชนเป็นเจ้าของและมอบให้ผู้แทนมาทำหน้าที่แทน การใช้อำนาจต้องเป็นไปเพื่อประชาชน และมุ่งมั่นเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การใช้อำนาจรัฐผ่านองค์กรต่างๆ ต้องเกี่ยวพันเชื่อมโยงถึงประชาชนด้วย รัฐสภาจึงมีอำนาจแต่งตั้งองค์กรอิสระต่างๆ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้คตินิติรัฐต้องดำรงอยู่ควบคู่กับหลักประชาธิปไตย

นิติรัฐ หมายถึง รัฐที่ปกครองโดยกฎหมายและหลักของเหตุและผลเพื่อความสงบสุข หลักนิติรัฐประกอบไปด้วย องค์ประกอบที่เป็นหลักการหลายประการ เริ่มตั้งแต่หลักการแบ่งแยกอำนาจ หากสังคมไหนไม่มีการแบ่งแยกอำนาจ และไม่มีการควบคุมถ่วงดุลกัน สังคมนั้นไม่อาจเรียกได้ว่ามีหลักนิติรัฐ ที่เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้

การแบ่งแยกอำนาจของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการนี้จุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ของประชาชน ต่อมาก็มียุทธศาสตร์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค การแทรกแซงในสิทธิ และเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อ

มีกฎหมาย ซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชน จึงจะมีความชอบธรรมตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้ การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการก็ดี หรือฝ่ายปกครองก็ดี จะต้องผูกพันต่อกฎหมายที่ออกโดยองค์กรนิติบัญญัติ ที่มาจากการเลือกตั้ง กฎหมายใดที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ต้องผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนประชาชน และอยู่โดยเงื่อนไขรัฐธรรมนูญ เราเรียกหลักการนี้ว่า หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง

นอกจากนี้ ยังมีหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย และที่สำคัญ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

หลักการที่ข้างต้นทั้งหมดนี้ ไม่อาจมีขึ้นได้อย่างแท้จริงในระบอบเผด็จการ

สรุป

หลักประชาธิปไตยในระบอบประชาธิปไตย อยู่บนรากฐานหลักการที่สำคัญ ๕ ประการ คือ

๑. หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจ ที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึงในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครองและผู้แทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทนที่ประชาชนเห็นว่า มิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ

๒. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้น ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

๓. หลักความเสมอภาค การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่างๆของสังคม ที่มีอยู่จำกัดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางชั้นวรรณะทางสังคม ชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือด้วยสาเหตุอื่น

๔. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน โดย ผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใดๆละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ และไม่สามารถใช้อิทธิพลอยู่เหนือกฎหมาย หรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่นๆได้

๕. หลักการเสียงข้างมาก (Majority rule) ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การ ตัดสินใจใดๆที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหม่มาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้นๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการ/ข้อเรียกร้องของ ประชาชนหม่มาก หลักการนี้ ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย ทั้ง นี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่า ฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไปตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแส ความนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบกันและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป ค่านิยม ทศนคติ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะเป็นระบอบการเมืองแล้ว ยังเป็นระบอบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมด้วย ดังนั้นจึงไม่ใช่อยู่ที่รัฐธรรมนูญ กฎหมาย การเลือกตั้ง และการต่อรองทางการเมืองเท่านั้น หากอยู่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องช่วยกันหล่อหลอม สร้างค่านิยม วิถี ชีวิต ที่เป็นประชาธิปไตย มาตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชน เพื่อจะนำไปสู่หรือการปกป้อง ระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ค่านิยมประชาธิปไตยที่ประชาชนควรช่วยกันสร้างคือ

๑. เป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเป็นจริงในทางสังคม เคารพในตัวเอง เคารพในศีลธรรมและประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม

๒. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี

๓. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในระยะยาว

๔. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม

๕. มีจิตใจเปิดกว้างและพร้อมที่ปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้

๖. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป

๗. มีจิตใจที่เป็นธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น การนับถือศาสนาอื่นหรือเชื้อชาติอื่น แนวคิดทางการเมือง เป็นต้น

บทบาทของประชาชนในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่แค่การใช้สิทธิในการเลือกตั้งนานๆ ครั้ง และพยายามเลือกคนดีคนเก่งมาบริหารประเทศเท่านั้น ประชาชน ต้อง ขวนขวาย ศึกษา พัฒนาตนเอง ใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองที่ดีเข้าไปแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการ บริหารประเทศ ในการตัดสินใจ เรื่องการใช้ทรัพยากรของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ของชุมชน จังหวัด และประเทศ อย่างแข็งขันและอย่างสม่ำเสมอ

บทอ้างอิง (Reference)

- ¹ สุรชัย ศิริไกร, “การพัฒนาประชาธิปไตยไทยโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และจริยธรรมทางการเมือง,” ใน เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๕๐ เรื่อง วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง (Political Culture, Ethics and Governance), จัดพิมพ์โดยสถาบันพระปกเกล้า (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ , ๒๕๕๐) หน้า ๙๘ – ๙๙.
- ² สัมภาษณ์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “๗๖ ปี ประชาธิปไตยไทยกับการเมืองภาคประชาชน,” **จุดนิติปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖**(๒๕๕๑)หน้า ๘.
- ³ อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ ๑, หน้า ๑๑๖.
- ⁴ Raymond Williams, *Keywords*, London: Fontana Books, ๑๙๘๓, p.๙๓.
- ⁵ “Kratos” เป็นคำนาม ส่วนคำกริยา คือ “kratien”.
- ⁶ Lewis Copeland and Lawrence Lamm eds. *The World’s Great Speeches*, ๒nd ed., New York: Dover, ๑๙๘๕, p.๓๑๕.
- ⁷ **Harold Joseph Laski**, (๓๐ มิถุนายน ๑๘๙๓ - ๒๔ มีนาคม ๑๙๕๐) เป็นนักทฤษฎีทางการเมืองของอังกฤษ นักเศรษฐศาสตร์ นักเขียนและวิทยากร เขามีบทบาทในทางการเมืองและทำหน้าที่เป็นประธานของพรรคแรงงานของอังกฤษในระหว่าง ๑๙๔๕ -๑๙๔๖ และเป็นศาสตราจารย์ที่ **The London School of Economics and Political Science** (๑๙๒๖-๑๙๕๐).
- ⁸ Charles Edward Merriam, Jr. (๑๕ พฤศจิกายน ๑๘๗๔ - ๘ มกราคม ๑๙๕๓) เป็นอาจารย์รัฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก และเป็นที่ปรึกษาให้กับหลายประธานาธิบดีแห่งสหรัฐ.
- ⁹ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร, “ระบอบประชาธิปไตย”, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนผังที่นคร หน้า ๑.
- ¹⁰ สุขุม นวลสกุล, วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, “การเมืองและการปกครองไทย = Thai government and politics,” กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔.
- ¹¹ Pericles, (๔๙๕ – ๔๒๙ ปีก่อนคริสต์ศักราช) ในเอเธนส์, กรีซ เป็นรัฐบุรุษเอเธนส์ มีบิดาเป็นนายพลเรือ เมื่อวัยเยาว์ได้ศึกษากับอาจารย์ที่มีชื่อเสียงสมัยนั้นเป็นผู้สนับสนุนศิลปวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการสร้างวิหารอันลือชื่อ คือวิหารพาร์เธนอน (Parthenon) ช่วงที่เปอร์คลีสมีอำนาจอยู่ประมาณ ๑๔ ปี เขาได้พยายามส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ตำแหน่งต่างๆ ของทางการก็เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วม และนครรัฐเอเธนส์ก็มีการตั้งเงินเดือนประจำให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ทำงานให้ด้วย ต่อมาในปี ๔๓๑ ก่อนคริสต์ศักราช ได้เกิดสงครามเปโลพอนนีเซียนระหว่างนครรัฐเอเธนส์กับนครรัฐสปาร์ตา ซึ่งเป็นเชื้อสายกรีกด้วยกัน สงครามครั้งนี้ได้นำความพินาศสู่เอเธนส์ และเปอร์คลีสเองก็ถูกออกจากตำแหน่ง ถูกสอบสวน ถูกปรับ แต่ในภายหลังก็ได้กลับไปมีอำนาจตามเดิม เขาดำรงตำแหน่งจนกระทั่งในปี ๔๒๙ ก่อนคริสตกาล เขาเสียชีวิตด้วยโรคระบาด.
- ¹² Aristotle, (๓๘๔ – ๓๒๒ ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นนักปรัชญากรีกโบราณ ลูกศิษย์ของเพลโต และเป็นอาจารย์ของอเล็กซานเดอร์ มหาราช ท่านและเพลโตได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในนักปรัชญาที่มีอิทธิพลสูงที่สุดท่านหนึ่งในโลกตะวันตก ด้วยผลงานเขียนหนังสือเกี่ยวกับฟิสิกส์ กวีนิพนธ์ สัตววิทยา การเมือง การปกครอง จริยศาสตร์ และชีววิทยา.

¹³ Plato, (๔๒๗ – ๓๔๗ ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นนักปรัชญาชาวกรีกโบราณที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิดตะวันตก เขาเป็นลูกศิษย์ของ โสกราตีส เป็นอาจารย์ของ อริสโตเติล เป็นนักเขียน และเป็นผู้ก่อตั้งアカเดมิซึ่งเป็นสำนักวิชาในกรุงเอเธนส์.

¹⁴ Alexis-Charles-Henri Clérel de Tocqueville, (ฝรั่งเศส; ๒๙ กรกฎาคม ๑๘๐๕ – ๑๖ เมษายน ๑๘๕๙) นักคิดทางการเมืองและประวัติศาสตร์ ผลงานที่สร้างชื่อของเขา “ประชาธิปไตยในอเมริกา” (สองเล่ม ; ๑๘๓๕ และ ๑๘๔๐) และ “ระบอบการปกครองเก่าและการปฏิวัติ” (๑๘๕๖) หนังสือสองเล่มนี้เขาวิเคราะห์เงื่อนไขการปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตและสังคมของประชาชน.

¹⁵ Adolf Hitler, (๒๐ เมษายน ๑๘๘๙ – ๓๐ เมษายน ๑๙๔๕) เป็นนักการเมืองเยอรมนีสัญชาติออสเตรียโดยกำเนิด หัวหน้าพรรคแรงงานสังคมนิยมแห่งชาติเยอรมัน หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ พรรคนาซี ฮิตเลอร์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเยอรมนี ระหว่าง ค.ศ. ๑๙๓๓ – ๑๙๔๕ และผู้เผด็จการของนาซีเยอรมนี (ตำแหน่ง ฟือเออร์เออร์ดิไรช์สคันทซ์เลอร์) ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๔ – ๑๙๔๕.

¹⁶ Benito Mussolini, (อิตาลี; ๒๙ กรกฎาคม ๑๘๘๓ – ๒๘ เมษายน ๑๙๔๕) เป็นจอมเผด็จการและนายกรัฐมนตรีของประเทศอิตาลี มุสโสลินีเป็นนักสังคมนิยมยุวชนที่หลักแหลมและมีอันตราย แต่ต่อมาต้องลาออกจากพรรคสังคมนิยมอิตาลีเนื่องจากสนับสนุนการเข้าแทรกแซงสงครามโลกครั้งที่ ๑.

¹⁷ อังแล้ว เชียงอรุณีที่ ๑๔.

¹⁸ ชูการ์โน (เกิด 6 มิถุนายน ค.ศ. 1901 เสียชีวิต 21 มิถุนายน ค.ศ. 1970) เป็นประธานาธิบดีคนแรกของประเทศอินโดนีเซีย เขามีส่วนสำคัญในการประกาศเอกราชของอินโดนีเซียต่อ ประเทศเนเธอร์แลนด์และดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีระหว่างปีค.ศ. 1945 - ค.ศ. 1967 ชูการ์โนถูกบีบให้ลงจากอำนาจโดยอดีตนองของเขา คือ นายพลซูฮาร์โตรับตำแหน่งประธานาธิบดีใน ค.ศ. 1967

¹⁹ Jean Jacques Rousseau, (ค.ศ. ๑๗๑๒-๑๗๗๘), นักเขียน นักทฤษฎีการเมือง นักประพันธ์เพลงที่ฝึกฝนด้วยตัวเองแห่งยุคแสงสว่างและเป็นนักปรัชญาสังคมนิยมชาวสวิส เชื่อสายฝรั่งเศสผู้มีอิทธิพลต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส [French Revolution] ใน ค.ศ. ๑๗๘๙